

Forsøg med fællesprøve i kulturfag

Beskrivelse af det toårige forsøg med fælles prøve i historie, samfundsfag og eventuelt kristendomskundskab i 9. klasse

Baggrund og formål

Folkeskoleforligskredsen besluttede i november 2014, at der skal igangsættes 12 overordnede initiativer til videreudvikling af folkeskolens prøver. Ét af disse initiativer er forsøg med en fælles prøve i historie, samfundsfag og eventuelt kristendomskundskab i 9. klasse i skoleårene 2015/2016 og 2016/2017.

Forsøget vil omfatte ca. 100 skoler, hvoraf halvdelen af skolerne laver forsøg med fagkombinationen historie, samfundsfag og kristendomskundskab og den anden halvdel laver forsøg med fagkombinationen historie og samfundsfag.

Formålet med forsøget er bl.a. at vurdere, om en eventuel fremtidig styrkelse af det tværfaglige aspekt i folkeskolens 9.-klasseprøver gennem tværfaglige prøver vil være hensigtsmæssigt for denne faggruppe.

Forsøgsbeskrivelse

Forsøget med en fælles prøve i historie, samfundsfag og eventuelt kristendomskundskab tilrettelægges som projekt- og produktorienterede prøver, hvor eleverne kan vælge at aflægge prøve individuelt eller i grupper á 2-3 elever med individuel bedømmelse. Forberedelsen til prøven finder sted i den sidste del af undervisningen med vejledning fra læreren. Eleverne trækker et emne/tema, som har været behandlet i undervisningen. Eleverne vælger evt. underemner/-temaer og udarbejder problemstillinger samt produkter, der under eksaminationen inddrages i besvarelsen af problemstillingen. Umiddelbart før eksaminationen får eleverne forberedelsestid til at besvare nogle uddybende lærerstillede spørgsmål til deres produkter og problemstillinger.

Prøveformen lægger op til en tværfaglig undervisnings- og arbejdsform. Der arbejdes med *funktionel tværfaglighed*, hvilket vil sige elevens evne til at belyse en tværfaglig problemstilling med inddragelse af relevante faglige mål, stofområder, perspektiver, begreber og metoder fra flere fag.

Evaluerings

Forsøget evalueres i skoleåret 2016/2017. Det vil indgå i evalueringsarbejdet, hvorvidt enkeltfagligheden i tilstrækkelig grad afprøves ved en fælles prøve i historie, samfundsfag og kristendomskundskab. Det vil herunder indgå i evalueringen, hvorvidt alle aspekter af fagfagligheden i tilstrækkelig grad kan afprøves ved en fælles prøve i historie, samfundsfag og kristendomskundskab, således at prøven fortsat sikrer, at der sker en afprøvning af de forskellige kompetenceområder og færdigheds- og vidensmål i de enkelte fag. Det vil endvidere indgå i evalueringen, hvorvidt en fælles prøve kan bidrage til at styrke elevernes faglighed og motivation i denne faggruppe.

Særligt ift. fællesprøven og elever som er fritaget for kristendomskundskab

Det følger af folkeskolelovens § 6, stk. 2, at en elev kan fritages for faget kristendomskundskab, hvis forældrene anmoder herom.

En klasse, som ønsker at tilmelde sig forsøget med fællesprøven, og som har en eller flere elever, der er fritaget for kristendomskundskab, kan ikke deltage i den udgave af forsøget, hvor alle tre kulturfag er med. Man skal således være opmærksom på dette, inden man tilmelder sig forsøg med fællesprøven.

Prøvevejledning

I forsøget med den fællesfaglige prøve, er prøveformen ”prøve med selvvalgt problemstilling”, som er bekræftet i den enkeltfaglige prøvevejledning, som findes her:

<http://uvm.dk/-/media/UVM/Filer/Udd/Folke/PDF16/Jan/160120-Proevevejledning-selvvalgt-problemstilling-historie-samfundsfag-og-kristendomskundskab.ashx>

I denne prøvevejledning findes beskrivelser af prøven, generelle retningslinjer, principper for opgivelser, vejledning af eleverne osv. Denne prøvevejledning er gældende vejledning for fællesprøven også.

Ligeledes findes der ”7 skarpe til læreren i kulturfag”, som er 7 punkter, der i kort oversigtsform beskriver, hvad man skal være opmærksom på frem imod prøven:

<http://www.uvm.dk/~media/UVM/Filer/Udd/Folke/PDF15/Juni/150619%207%20skarpe%20historie%20selvvalgt%20problemstilling.pdf>

Det er væsentligt at være opmærksom på, at nærværende materiale, samt ”7 skarpe” ikke kan stå alene eller erstatte ovenstående gældende prøvevejledning.

Særligt ift. principper for opgivelser til fællesprøven

Der opgives et alsidigt stof inden for alle fagenes kompetenceområder. Samlet skal opgivelserne være dækkende for alle centrale færdigheds- og vidensmål for det enkelte fag efter 9. klasse og skal afspejle en ligelig fordeling mellem fagene. Opgivelserne skal ikke opgives med normalsidetal, idet omfanget af de opgivne materialer – tekster og andre udtryksformer med videre – vil variere, afhængigt af

- den indbyrdes fordeling mellem disse
- hvorledes de er indgået i undervisningen
- deres karakter og sværhedsgrad.

Opgivelserne er en fortegnelse over tværfaglige emner/temaer, med tydelig angivelse af, hvilke tværfaglige problemstillinger, der har været arbejdet med indenfor hvert emne/tema. Emner/temaer er valgt på baggrund af konkrete læringsmål med udgangspunkt i Fælles Mål, og afspejler arbejdet med funktionel tværfaglighed i undervisningen.

- Opgivelserne skal indeholde minimum fem eksempler på andre udtryksformer end tekst
- Der opgives minimum fire kulturteknikker (redskaber til erkendelse og formidling) – heraf mindst én it-baseret.

Materialer, der danner grundlag for både den indholdsmæssige og den praktiske tilrettelæggelse af prøven, skal opgives. De skal være tilgængelige for eleverne og sendes til censor.

Opgivelserne i fagene danner forbindelse mellem årets undervisning og prøven. De er udtryk for, hvilke emner og temaer, der er arbejdet med i undervisningen. De er ligeledes grundlaget for de emner og temaer, som eleverne trækker lod mellem. Opgivelserne skal være med til at sikre, at eleverne har en baggrund for arbejdet med deres selvvalgte emne eller tema, og de udgør en fælles reference for samtalen ved prøven.

Opgivelserne skal omfatte tekster og minimum fem eksempler på andre udtryksformer – fx film, lyd, billeder, besøg ud af huset og genstande. Opgivelserne skal indeholde kilder indenfor både fiktion og ikke-fiktion.

Særligt ift. planlægningen af undervisningen med henblik på fællesprøven

Ved tilmelding til forsøget med fællesprøven i kulturfag, er det væsentligt, at undervisningen i skoleåret/en del af skoleåret har fungeret som en tværfaglig undervisning, således at eleverne kommer til prøven med de bedste forudsætninger. Det må medregnes, at der i planlægningen af årets undervisning bør indgå emner/temaer og problemstillinger med tydelig tværfaglig karakter, som gør at eleverne kan arbejde med funktionel tværfaglighed og er trygge ved arbejdsformen. I planlægningen af undervisningen skal læreren sikre sig, at der kommes betryggende rundt om målene for hvert enkelt fag.

Der skal endvidere arbejdes med at eleverne tilegner sig kulturteknikker, som en formidlingsstrategi til præsentation og understregning af faglige pointer ift. de faglige problemstillinger.

Herunder er der et eksempel på en mulig skabelon, man kan bruge til at sikre, at man kommer betryggende rundt om de enkeltfaglige mål i planlægningen af emner/temaer, læringsmål, problemstillinger m.v. :

Fællesfagligt tema:			Mine læringsmål		
Fag:					
kompetencemål:			Mine tværfaglige problemstillinger:		
Færdigheds- og vidensmålpar			Kulturteknikker og produkter:		

Fælles mål for det enkelte fag findes på: <http://www.emu.dk>.

Særligt ift. udvælgelsen og inddragelsen af kilder til fællesprøven

I elevernes undersøgelse af den godkendte tværfaglige problemstilling inddrager eleverne med vejledning fra læreren et antal kilder (højest fem), som under forberedelsen skal bearbejdes og indgå i besvarelsen under prøven.

Kilderne skal fordelingsmæssigt afspejle de fag, som indgår i prøven. Kilderne skal være af en karakter, som gør det muligt for eleven af vise kildekritiske kompetencer ift. målene i samfundsfag og historie. Kilderne kan således ikke bestå af rent faktuelle og neutrale baggrundsinformationer.

Eleverne skal vise kompetencer i kildeanalyse, men ikke nødvendigvis gennemgå alle de valgt kilder efter en kildekritisk metode til prøven. De lærerstillede spørgsmål kan rette sig imod netop disse kompetencer.

Kilderne skal være af en sværhedsgrad, længde og mængde, der gør, at det er realistisk for eleverne at læse/orientere sig i og anvende kilderne i arbejdet med problemstillingen og udarbejdelsen af produktet. Fx kan eleverne anvende/angive uddrag af en film, en tekst eller en anden kilde fremfor at

anvende hele kilden i arbejdet med problemstillingen. Kilderne skal gøres tilgængelige for censor, og det skal være tydeligt under prøven, at eleven har anvendt kilderne i det prøveforberedende arbejde.

Prøven trin for trin

1. Faget udtrækkes.
2. Læreren udarbejder opgivelser, der er dækkende for fagenes mål og med angivelse af emner/temaer, med tilhørende problemstillinger.
3. Eleverne har tidligst 1. april og senest 5 dage før de skriftlige prøver, individuelt eller i grupper, trukket et emne eller tema blandt de opgivne emner/temaer, under overværelse af skolens leder.
4. Eleverne indkredser med vejledning fra læreren et evt. delemne indenfor det lodtrukne emne/tema, som de ønsker at fordybe sig i. Delemnet godkendes af læreren.
5. Eleverne formulerer med vejledning fra læreren en problemstilling i relation til det evt. godkendte delemne. Problemstillingen godkendes af læreren.
6. Eleverne inddrager under vejledning af læreren et antal kilder (højst 5) i deres undersøgelse af problemstillingen. Kilderne godkendes af læreren.
7. Eleverne begrundes med vejledning fra læreren form og indhold af det produkt, de vil anvende til præsentation af deres svar på den formulerede og godkendte problemstilling. Produkterne fremstilles i udgangspunktet udenfor undervisningen.
8. Eleverne afleverer deres produkt og de anvendte kilder i en form, der kan gøres tilgængelig for censor.
9. Læreren udarbejder/formulerer 2-3 uddybende (analyserende, fortolkende eller perspektiverende) spørgsmål ud fra elevernes problemstillinger, som skal være med til at sikre bredden i fagene ved at eleverne perspektiverer til opgivelserne og dermed fagenes kompetenceområder i øvrigt.
10. Læreren gør opgivelser, elevernes problemstillinger, kilder og produkter med tilhørende spørgsmål tilgængelige for censor, således at censor har prøvematerialet i hænde senest 14 dage forud for prøven.
11. Umiddelbart før prøven får eleverne forberedelsestid til at tilrettelægge besvarelsen af de lærerstillede spørgsmål svarende til:
 - a. 25 minutter for én elev
 - b. 40 minutter for to elever
 - c. 55 minutter for 3 elever.
12. Eksaminationen inklusiv votering er:
 - a. 25 minutter for én elev
 - b. 40 minutter for to elever
 - c. 55 minutter for 3 elever.

Særligt ift. vurderingskriterier til fællesprøven (se også vejledning til prøven)

Generel vurdering

Ved fællesprøven vurderes elevernes evne til at belyse en tværfaglig problemstilling, samt at finde og inddrage relevante kilder, som gør det muligt at demonstrere inddragelse og opfyldelse af relevante faglige mål fra både samfundsfag, historie og evt. kristendomskundskab. Eleven vurderes på evnen til at demonstrere overblik over det enkeltfaglige indhold og sætte dette i spil tværfagligt.

Trods tværfagligheden vurderes eleverne på de enkeltfaglige mål for hvert af de fag, som er repræsenteret ved prøven.

Karakterfastsættelse

Der gives individuel bedømmelse efter 7-trinsskalaen. Karakteren fastsættes på baggrund af en helhedsbedømmelse, som sker ud fra en vurdering af elevernes evne til at opfylde en række af fagets mål i relation til det behandlede emne/tema med tilhørende lærerstillede spørgsmål. I vurderingen er det vigtigt at medtage præstationens såvel positive som negative sider. Det er vigtigt at understrege, at der er tale om en helhedsbedømmelse, hvor de faglige områder, eleven har demonstreret, vægtes i en helhed. Det vægtes lige så højt, at eleverne er i stand til at indgå i efterfølgende samtale omkring den tværfaglige problemstilling, som den indledningsvise redegørelse for produkt og problemstilling.

Endvidere lægges der vægt på, at eleven kan disponere elementerne i prøven og det faglige stof rimeligt og i hensigtsmæssig rækkefølge. Det er væsentligt, at eleven forud for prøven og i forbindelse med vejledningen, gøres opmærksom på dette.

Vurdering af produkt

Elevernes produkt indgår i sig selv ikke i bedømmelsen, men det bedømmes om eleverne anvender produktet til at understøtte faglige pointer i forbindelse med problemstillingen. Derfor er det centralt forud for prøven og i forbindelse med vejledningen, at læreren gør eleverne opmærksomme på produktets funktion ved prøven.

De faglige områder

Eleverne prøves i færdigheds- og vidensmål og kompetencemål fra fælles mål i samfundsfag, historie og kristendomskundskab. Kompetenceområderne, samt de obligatoriske tværgående emner er anført nedenfor:

Samfundsfag

- Politik
- Økonomi
- Sociale og kulturelle forhold
- Samfundsfaglige metoder

Historie

- Kronologi og sammenhæng
- Kildearbejde
- Historiebrug

Kristendomskundskab

- Livsfilosofi og etik
- Bibelske fortællinger
- Kristendom
- Ikke-kristne religioner og andre livsopfattelser.

Tværgående emner for alle fag

- Innovation og entreprenørskab
- It og medier
- Sproglig udvikling

I historie kan eleverne prøves i at:

- Inddrage relevant viden om historie, herunder fx:
 - kronologiske sammenhænge
 - analyse, fortolkning og anvendelsen af kilder
 - historiebrug
 - anvendelsen af faglige begreber

I kristendomskundskab kan eleverne prøves i at:

- Inddrage relevant viden om religiøse, etiske og/eller livsfilosofiske spørgsmål herunder fx:
 - forhold mellem individ og religion og religion og samfund
 - kristendom og andre religioner og livsopfattelser
 - perspektivering til hverdagsliv og/eller en større sammenhæng
 - anvendelsen af faglige begreber

I samfundsfag kan eleverne prøves i at:

- Inddrage relevant viden om samfundsforhold, herunder fx:
 - politiske og økonomiske forhold
 - sociale og kulturelle sammenhænge
 - analyse, fortolkning og anvendelsen af kilder
 - anvendelsen af faglige begreber

Særligt ift. karakterfastsættelse ved fællesprøven

Karakteristik af den fremragende præstation (12)

Præstationen inden for dette område er karakteriseret ved, at eleven på baggrund af det valgte delemne med tilhørende problemstilling og lærerstillede spørgsmål

- er yderst velargumenteret og med sikkerhed belyser den tværfaglige problemstilling og de lærerstillede spørgsmål i både dybde og bredde, med tydelig inddragelse af relevante faglige mål, stofområder, perspektiver og metoder fra alle fag repræsenteret ved fællesprøven.
- demonstrerer sikre færdigheder i at beskrive, analysere og vurdere anvendeligheden af de udvalgte kilder
- demonstrerer bredt kendskab til og sikker funktionel brug af fagenes centrale begreber
- demonstrerer sikker anvendelse af produktet til at understøtte faglige pointer.

Der kan være ubetydelige fejl og mangler i forhold til ovenstående.

Karakteristik af den gode præstation (7)

Præstationen inden for dette område er karakteriseret ved, at eleven på baggrund af det valgte delemne med tilhørende problemstilling og lærerstillede spørgsmål

- argumenterer fornuftigt og demonstrerer god anvendelse af faglige mål, stofområder, perspektiver og metoder fra de enkelte fag, som indgår i prøven ift. belysningen af den tværfaglige problemstilling og de lærerstillede spørgsmål
- demonstrerer grundlæggende færdigheder i at beskrive, analysere og vurdere anvendeligheden af de udvalgte kilder
- demonstrerer funktionel brug af centrale faglige begreber
- viser grundlæggende anvendelse af produktet til at understøtte faglige pointer.

Der forekommer nogle fejl og mangler i forhold til ovenstående.

Karakteristik af den tilstrækkelige præstation (2)

Præstationen inden for dette område er karakteriseret ved, at eleven på baggrund af det valgte delemne med tilhørende problemstilling og lærerstillede spørgsmål

- overvejende formulerer udsagn, der i mindre grad er underbygget af argumenter, og som vidner om elementær indsigt af relevans for den tværfaglige problemstilling og de lærerstillede spørgsmål, dog med mangelfuld inddragelse af faglige mål og stofområder fra de enkelte fag, som indgår i prøven.
- demonstrerer usikre, men tilstrækkelige færdigheder i at beskrive, analysere og vurdere anvendeligheden af de forelagte kilder i relation til de stillede spørgsmål
- viser usikker brug af og beskedent kendskab til centrale samfundsfaglige begreber
- viser usikker men tilstrækkelig anvendelse af produktet til at understøtte faglige pointer.

Eksempler på tværfaglige temaer til fællesprøven

Herunder findes en liste over mulige temaer/emner, som man kan anvende i arbejdet frem imod fællesprøven. Indenfor hvert tema, er der givet eksempler på problemstillinger/nøglespørgsmål, som peger ind i fælles mål for de pågældende fag.

Eksemplariske temaer og problemstillinger:

Tema/emne	”Skyld og straf”
Tværfaglige problemstillinger	<ul style="list-style-type: none"> • Hvad er skyld? • Hvorfor udpeger man skyldige/finder syndebukke? • Hvad vil det sige at være skyldig? • Hvad er straf? • Hvorfor straffer man? • Hvad er retfærdighed? • Hvem har retten til at slå ihjel? • Hvilken rolle har skyld spillet i religionshistorien? • Hvad er rettigheder? • Hvordan har skyld og straf været med til at forme vores opfattelse af historien?
Tema/emne	”Dommedagsprofetier”
Tværfaglige problemstillinger	<ul style="list-style-type: none"> • Hvad er dommedagsprofetier? • Hvordan bruges dommedagsprofetier politisk, historisk, religiøst? • Hvorfor bruger vi dommedagsprofetier? • Hvor har man historisk set brugt dommedagsprofetier? • Hvilken betydning har brugen af dommedagsprofetier haft? • Bruges dommedagsprofetier af almindelige mennesker?
Tema/emne	”Religionsfrihed”
Tværfaglige problemstillinger	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan ser folk forskelligt på religionsfrihed? • Bør religionsfrihed også være religionslighed? • Er konvertering udbredt? • Hvad har religioner at sige om frihed og bundethed? • Hvilken historisk betydning har religionsfrihed haft? • Hvilken rolle spiller religionsfrihed i dansk demokrati?

	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan kunne religionsfrihed hænge sammen med ytringsfrihed? • Hvordan kunne religionsfrihed og globalisering hænge sammen? • Skaber tale om religionsfrihed debat i det internationale samarbejde? • Hvordan hænger trosvalg sammen med social differentiering? • Hvordan udlægger medierne religion?
Tema/ emne	”Identitet og fællesskaber”
	<ul style="list-style-type: none"> • Hvorfor og hvordan danner mennesker fællesskaber? • Hvordan hænger kultur og identitet sammen • Hvad er socialisering? • Hvad betyder kultur for social differentiering? • Er velfærdsstaten et fællesskab? • Hvordan hænger samfundet sammen? • Hvad skal binde os sammen? • Hvordan kan historiske fortællinger binde os sammen? • Kan og bør religionen binde os sammen? • Hvad sikrer stærke fællesskaber i samfund? • Hvad betyder en fællesskaber og identitet? • Hvordan kan fællesskaber være dårlige?
Tema/emne	”Sameksistens”
	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan har man sikret europæisk sameksistens? • Hvordan spiller økonomi og sameksistens sammen? • Hvordan kan man sætte regler for sameksistens? • Er demokratiet en samværsform? • Hvad skaber sammenhængskraft? • Hvordan sætter religionen regler for sameksistens? Kan man have både religiøse regler og samfundsmæssige regler for sameksistens? • Hvordan har man tolket sameksistens historiske set? • Hvordan bruger mennesker historien til at sikre fællesskaber?
Tema/emne	”Rigtigt og forkert”

	<ul style="list-style-type: none"> • Hvad er rigtigt i forkert ift. de bibelske fortællinger? • Hvordan skelner man samfundsmæssigt mellem rigtigt og forkert? • Hvorledes har forestillingen om rigtigt og forkert ændret sig historisk set? • Findes der rigtigt og forkert i dag? • Hvilken rolle spiller begreberne ”rigtigt og forkert” i den politiske debat? • Findes der rigtige og forkerte mennesker mht. samfundets socialisering af mennesker? • Hvordan spiller etik og moral ind i diskussionen om rigtigt og forkert?
Tema/emne	”Lederskikkelser”
	<ul style="list-style-type: none"> • Hvorfor er der mon behov for lederskikkelser i religionen og i samfundet? • Hvordan kan lederskikkelser anvendes positivt og negativt historisk set? • Hvorledes spiller lederskikkelser en rolle i vores samfundsopbygning? • Hvordan kan verdslige og religiøse lederskikkelser sække forskellige behov? • Har mennesket behov for lederskikkelser i dets socialisering til samfundslivet?
Tema/emne	”Religionens rolle i samfundet”
	<ul style="list-style-type: none"> • Hvilken rolle spiller religionen i vort samfund? • Bør religionen spille en større eller mindre rolle? • Hvorfor har religionens rolle i menneskers liv ændret sig? • Hvilken rolle spiller religion i vores nationalhistoriske fortælling? • Bør religionen ud af det offentlige rum? • Skal religiøse mennesker have særlige rettigheder? • Hvad kan vi bruge religion til som individ og samfund? • Skal stat og kirke adskilles? • Kan og skal religion og lovgivning skilles helt fra hinanden?
Tema/emne	”Magt og afmagt”
	<ul style="list-style-type: none"> • Hvordan ses der forskelligt på magt og afmagt i kristendommen og i samfundet?

	<ul style="list-style-type: none">• Hvordan spiller magt en rolle i opbyggelsen af vores demokrati?• Hvordan præger magt det politiske liv?• Hvordan spiller magt og afmagt en rolle mht. det økonomiske kredsløb?• Hvordan kan begreber som magt og afmagt spille ind ift. social differentiering?
--	--